

Олена Зельдіна

докторка юридичних наук, професорка,
керівниця Центру з підготовки незалежних експертиз
у сфері права та економіки,
завідувачка сектору проблем реалізації господарського
законодавства Державної установи
“Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Макутова НАН України”
(Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7275-7817>
lenochkadok@gmail.com

Віктор Гришко

провідний юрист сектору проблем реалізації
господарського законодавства Державної установи
“Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Макутова НАН України”
(Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1203-8933>
vvgrishko@gmail.com

УДК 346.7:346.9

СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНВЕСТИТОРІВ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ

Анотація. Політична ситуація в Донецькій та Луганській областях відрізняється від інших регіонів України, що пов'язано з воєнними діями та близькістю до лінії розмежування. Для залучення інвесторів до територій пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях законодавець повинен запропонувати різноманітні та дієві гарантії захисту їхніх прав. Враховуючи соціально-економічну та політичну ситуацію в Донецькій та Луганській областях, однією з основних гарантій захисту прав інвесторів повинно стати страхування воєнно-політичних ризиків.

Мета статті – виявити проблеми, які заважають застосуванню в Україні інституту страхування воєнно-політичних ризиків, і виокремити основні складові інституту страхування воєнно-політичних ризиків як гарантії захисту прав інвесторів на територіях пріоритетного розвитку (ТПР) у Донецькій та Луганській областях.

Законодавство України про інвестиційну діяльність передбачає страхування інвестицій як один із видів гарантій захисту інвестицій, проте відсутність механізму страхування воєнно-політичних ризиків не дає можливість застосувати на практиці цей інститут права. Отже, необхідно створити дієвий механізм страхування воєнно-політичних ризиків, з урахуванням специфіки ситуації, що склалася у Донецькій та Луганській областях, що дасть змогу усунути існуючі

прогалини в законодавстві та надасть можливості для покращення інвестиційного клімату України.

Основними складовими інституту страхування воєнно-політичних ризиків є: види воєнно-політичних ризиків та суб'єкти, які мають право здійснювати страхування воєнно-політичних ризиків. Законодавець повинен передбачити страхування від таких воєнно-політичних ризиків у процесі здійснення інвестиційної діяльності на ТПР у Донецькій та Луганській областях за обставин, що не залежать від інвестора та мають ознаки ймовірності та випадковості настання: втрата інвестицій та іншого майна інвестора; фізичне пошкодження інвестицій та іншого майна інвестора; зміна умов здійснення інвестиційної діяльності, зокрема скасування пільгового режиму, що унеможливує виконання інвестором умов, які передбачено договором на реалізацію інвестиційного проєкту на ТПР. Відповідно до законодавства України страхування воєнно-політичних ризиків на ТПР у Донецькій та Луганській областях можуть здійснювати страховики-резиденти самостійно або з перестрахованням у страховика-нерезидента, а також філії страховиків-нерезидентів, які отримали ліцензію на здійснення страхової діяльності в Україні. Водночас потрібно враховувати, що страхова компанія, яка буде здійснювати страхування воєнно-політичних ризиків, повинна мати: бездоганну репутацію; фінансові можливості; відповідати вимогам, які передбачені законодавством України. Ефективними страховиками воєнно-політичних ризиків, які мають міжнародне визнання та досвід у цьому питанні, є: Міжнародне агентство з гарантування інвестицій (*MIGA*) та Міжнародна фінансова корпорація розвитку США (*DFC*).

Ключові слова: страхування воєнно-політичних ризиків; інвестори; території пріоритетного розвитку у Донецькій та Луганській областях; види воєнно-політичних ризиків; гарантії захисту прав інвесторів.

В останні роки соціально-економічна та політична ситуація у Донецькій та Луганській областях обумовлена такими факторами, як воєнні дії, близькість до лінії розмежування, необхідність відновлення промисловості, господарських зв'язків, зруйнованих житлових та інфраструктурних об'єктів, необхідність збереження існуючих і створення нових робочих місць. Водночас нестача бюджетного фінансування не дає змоги розв'язати зазначені проблеми. У цій ситуації виникла негайна потреба у дієвих інструментах створення інвестиційної привабливості Донецької та Луганської областей для пошуку позабюджетних джерел фінансування з метою подолання існуючих диспропорцій соціально-економічного розвитку. Для створення інвестиційної привабливості Донецької та Луганської областей потрібне ефективне правове забезпечення функціонування територій пріоритетного розвитку (далі – ТПР), які передбачають запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності у цих регіонах України. Для залучення інвесторів до ТПР законодавець повинен запропонувати різноманітні та дієві гарантії захисту їхніх прав. Враховуючи соціально-економічну та політичну ситуацію в Донецькій та Луганській областях, однією з основних гарантій захисту прав інвесторів має стати страхування воєнно-політичних ризиків.

Економіко-правові аспекти страхування ризиків досліджували такі науковці, як В. Братюк, М. Мних, О. Марценюк-Розарьонова, В. Мелко, О. Слободянюк, Л. Кінащук та ін. Однак питання страхування воєнно-політичних ризиків як гарантії захисту прав інвесторів в умовах ТПП не знайшло належного відображення у науковій літературі. Саме тому існує необхідність розглянути особливості страхування воєнно-політичних ризиків на ТПП у Донецькій та Луганській областях з урахуванням міжнародного досвіду страхування ризиків.

Мета дослідження – виявити проблеми, які заважають застосуванню в Україні інституту страхування воєнно-політичних ризиків, і виокремити основні складові інституту страхування воєнно-політичних ризиків як гарантії захисту прав інвесторів на ТПП у Донецькій та Луганській областях.

ТПП і спеціальні економічні зони (далі – СЕЗ) були створені в Донецькій та Луганській областях у 1998–1999 рр. на підставі законів України: “Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області”¹, “Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Луганській області”². Проте Законом України “Про внесення змін до Закону України ‘Про Державний бюджет України на 2005 рік’ та деяких інших законодавчих актів України”³ були скасовані пільги і гарантії для інвесторів у СЕЗ і на ТПП. Отже, ТПП і СЕЗ у Донецькій та Луганській областях діють і натеper, але скасовано пільги і гарантії для інвесторів у СЕЗ і на ТПП. У результаті ці спеціальні режими господарювання стали номінальними, а чинні норми права не дають можливості створити привабливі умови для залучення інвестиційних надходжень, які так потрібні для економіки Донецької та Луганської областей.

Водночас у 2021 р. питання функціонування ТПП отримало новий імпульс. Так, у п. 66 Плану пріоритетних дій Уряду на 2021 рік⁴ передбачено необхідність розроблення та подання Кабінетові Міністрів України проекту Закону України “Про запровадження експерименту щодо створення території пріоритетного розвитку на території Донецької та Луганської областей”.

Досвід функціонування СЕЗ і ТПП в Україні, а також у зарубіжних країнах свідчить, що важливими для інвесторів є питання пільг і гаран-

¹ Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області: Закон України від 24 грудня 1998 р. № 356-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 7. Ст. 50.

² Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Луганській області: Закон України від 15 липня 1999 р. № 970-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 38. Ст. 351.

³ Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2005 рік” та деяких інших законодавчих актів України: Закон України від 25 березня 2005 р. № 2505-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 17, 17–19. Ст. 267.

⁴ Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2021 рік: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. № 276-р. *Офіційний вісник України*. 2021. № 31. С. 284. Ст. 1801.

тій захисту їхніх прав. Отже, однією з проблем, яка повинна бути вирішена зазначеним проектом Закону, є запровадження дієвих гарантій захисту прав інвесторів в умовах ТПР у Донецькій та Луганській областях.

Чинним законодавством України передбачено різні гарантії захисту прав інвесторів. Наприклад, у ст. 397 Господарського кодексу України⁵ встановлено такі гарантії для іноземних інвесторів:

1. Державні гарантії захисту іноземних інвестицій у разі зміни законодавства про іноземні інвестиції. Так, у разі зміни законодавства про режим іноземного інвестування на вимогу іноземного інвестора у випадках і в порядку, визначених законом, застосовуються державні гарантії, які визначаються законодавством, що було чинним на момент вкладення інвестицій.

2. Гарантії щодо примусового вилучення, а також від незаконних дій органів влади та їхніх посадових осіб. Так, іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації, органи державної влади та їхні посадові особи не мають права реквізувати іноземні інвестиції, крім випадків здійснення рятувальних заходів у разі стихійного лиха, аварій, епідемій, епізоотій. Зазначена реквізиція може бути здійснена лише на підставі рішення органів, уповноважених на це Кабінетом Міністрів України, і в порядку, встановленому законом.

3. Компенсація і відшкодування збитків іноземним інвесторам. Іноземні інвестори мають право вимагати відшкодування збитків, завданих їм незаконними діями чи бездіяльністю органів державної влади або органів місцевого самоврядування, їхніми посадовими особами. Збитки іноземних інвесторів повинні бути відшкодовані за поточними ринковими цінами або на основі обґрунтованих оцінок, підтверджених незалежним аудитором (аудиторською організацією).

4. Гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності. У разі припинення інвестиційної діяльності на території України іноземний інвестор має право на повернення своїх інвестицій не пізніше шести місяців після припинення цієї діяльності, а також доходів за цими інвестиціями у грошовій або товарній формі, якщо інше не встановлено законом або угодою сторін.

5. Гарантії переказу прибутків та використання доходів від іноземних інвестицій. Іноземним інвесторам після сплати ними податків, зборів (обов'язкових платежів) гарантується безперешкодний негайний переказ за кордон їхніх доходів, прибутків та інших коштів в іноземній валюті, одержаних на законних підставах від здійснення інвестицій.

⁵ Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18. Ст. 144.

У статті 19 Закону України “Про інвестиційну діяльність” зазначено:

Державні гарантії захисту інвестицій – це система правових норм, які спрямовані на захист інвестицій та не стосуються питань фінансово-господарської діяльності учасників інвестиційної діяльності та сплати ними податків, зборів (обов’язкових платежів). Державні гарантії захисту інвестицій не можуть бути скасовані або звужені стосовно інвестицій, здійснених у період дії цих гарантій⁶.

Зазначений Закон встановлює такі гарантії захисту інвестицій:

Інвестиції не можуть бути безоплатно націоналізовані, реквізовані або до них не можуть бути застосовані заходи, тотожні за наслідками. Такі заходи можуть застосовуватися лише на основі законодавчих актів України з відшкодуванням інвестору в повному обсязі збитків, заподіяних у зв’язку з припиненням інвестиційної діяльності.

<...> Внесені або придбані інвесторами цільові банківські вклади, акції та інші цінні папери, платежі за набуте майно або за орендні права у разі вилучення відповідно до законодавчих актів України відшкодовуються інвесторам, за винятком сум, що виявилися використаними або втраченими в результаті дій самих інвесторів або вчинених за їх участю.

Спори, що виникають в результаті здійснення інвестиційної діяльності, розглядаються відповідно судом або третейським судом.

Інвестиції можуть, а у випадках, передбачених законодавством, мають бути застраховані⁷.

Аналіз національного законодавства про інвестиційну діяльність демонструє, що законодавець передбачає страхування інвестицій як один із видів гарантій захисту інвестицій, проте не визначає механізм практичного застосування зазначеної норми права. Як результат, страхування інвестицій не знайшло належного застосування в Україні. Водночас страхування воєнно-політичних ризиків має стати однією із ключових гарантій для захисту прав інвесторів, яка дасть змогу створити привабливі умови для інвесторів на ТПР у Донецькій та Луганській областях. Як зазначає М. Мних: ‘Страхові гарантії підприємницької діяльності, а також інвестиційної діяльності іноземних інвесторів створюють реальні умови для привабливого інвестиційного клімату та ефективного розвитку економіки’⁸.

Все наведене вище свідчить, що для визначення складових інституту страхування воєнно-політичних ризиків як гарантії захисту прав

⁶ Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 р. № 1560-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 47. Ст. 646.

⁷ Там само.

⁸ М Мних, ‘Страхування політичних ризиків як фактор економічної стабільності’ (2017) 1 *Економіка и финансы* 55.

інвесторів в умовах ТПП у Донецькій та Луганській областях потрібно дослідити законодавство України про страхування. Відповідно до ст. 8 Закону України “Про страхування”⁹ страховий ризик – це певна подія, на випадок якої проводиться страхування і яка має ознаки ймовірності та випадковості настання. Також необхідно зазначити, що цей Закон не закріплює такого виду, як страхування воєнно-політичних ризиків, водночас ст. 6 передбачає страхування інвестицій та страхування фінансових ризиків як види добровільного страхування.

В аналітичному звіті про оцінку варіантів державної політики у Стратегії економічного розвитку Донецької та Луганської областей зазначено, що воєнно-політичні ризики стосуються як фізичного ризику для активів, так і ризиків, що походять від нього – невиконання контрактів, неповернення кредитів тощо. Водночас передбачено, що можливі такі варіанти об’єктів страхування від ризиків, пов’язаних із фізичними пошкодженнями внаслідок бойових дій: експортні та логістичні контракти; сільськогосподарські посіви; застави, що надаються підприємствами банкам при отриманні кредитів на рівні портфелів банків; приватні нові інвестиційні проекти (основні засоби та товари)¹⁰.

Доцільно зазначити, що наведені об’єкти страхування від ризиків, пов’язаних із фізичним пошкодженням унаслідок бойових дій, не відображають особливості інвестиційної діяльності на ТПП у Донецькій та Луганській областях. Проте аналіз ситуації, що склалася у Донецької та Луганської областях демонструє, що умови здійснення інвестиційної діяльності поблизу лінії розмежування значно відрізняються від аналогічної діяльності на іншій території України. А це свідчить, що у процесі створення системи страхування воєнно-політичних ризиків на ТПП у Донецькій та Луганській областях потрібно враховувати негативну специфіку цих регіонів України та запропонувати такі види воєнно-політичних ризиків, страхування яких дають змогу компенсувати, хоча б частково, існуючі негативні наслідки. Також важливим є питання умов виплати компенсації. Так, в аналітичному звіті про оцінку варіантів державної політики у Стратегії економічного розвитку Донецької та Луганської областей зазначено, що компенсації будуть виплачуватися у випадку “фізичного пошкодження внаслідок бойових дій”. У цій ситуації потрібно дати відповіді на низку запитань, а саме: що включає термін “бойові дії”?; фізичне пошкодження внаслідок диверсійних операцій охоплюється терміном “бойові дії” чи ні?; який орган та в який термін

⁹ Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 р. № 85/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 18. Ст. 78.

¹⁰ Аналітичний звіт про оцінку варіантів державної політики у Стратегії економічного розвитку Донецької та Луганської областей. Проект: UA2002–Економічна трансформація Донбасу/Donbas Economic Transformation Strategy Support, Березень 2021 (*Center for Economic Strategy, Bold thinkers driving real-world impact, UK aid*) <<https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/UA2002-Report-on-assessed-policy-options-March-2021.pdf>> (дата звернення: 16.06.2021).

повинен підтверджувати, що фізичне пошкодження є результатом бойових дій. І це не повний спектр питань, які гальмуватимуть практичну реалізацію норм права. Проте законодавець має створити механізм страхування воєнно-політичних ризиків, який дасть змогу інвесторам в найкоротші терміни, без додаткових документів отримувати компенсації.

Таким чином, види воєнно-політичних ризиків є однією зі складових інституту страхування воєнно-політичних ризиків як гарантії захисту прав інвесторів на ТПП у Донецькій та Луганській областях. Законодавець повинен запропонувати страхування від таких воєнно-політичних ризиків у процесі здійснення інвестиційної діяльності на ТПП у Донецькій та Луганській областях за обставинами, що не залежать від інвестора та мають ознаки ймовірності й випадковості настання: утрата інвестицій та іншого майна інвестора; фізичне пошкодження інвестицій та іншого майна інвестора; зміна умов здійснення інвестиційної діяльності, зокрема скасування пільгового режиму, що унеможлиблює виконання інвестором умов, які передбачено договором на реалізацію інвестиційного проєкту на ТПП.

Наступна складова інституту страхування воєнно-політичних ризиків на ТПП у Донецькій та Луганській областях, яка потребує першочергового вирішення для запровадження в Україні зазначеного інституту, це суб'єкти, які повинні здійснювати страхування воєнно-політичних ризиків. Це непросте питання, оскільки, на відміну від розвинених країн, 'український страховий ринок усе ще перебуває на стадії формування'¹¹.

У розвинених країнах інститут страхування є основним інструментом зменшення негативних наслідків випадкових ризиків. Флагманами у цій сфері є США, Німеччина, Велика Британія. Так, страховий бізнес США за своїм розмахом не має собі рівних у світі. Американські страхові монополії контролюють приблизно 50 % усього страхового ринку індустріально розвинених країн світу (страхова індустрія в США є єдиною, яка не підпадає під антимонопольне законодавство)¹². Англійський страховий ринок є одним із найсприятливіших. Протягом значного часу він задавав правила й умови страхування, що в подальшому були взяті за основу страхових норм у багатьох інших країнах¹³. Динамічним розвитком характеризується страховий ринок Німеччини. У країні щорічний приріст обсягу надходження страхових платежів становить 10 %. А всі діючі в Німеччині національні та іноземні страхові компанії підлягають обов'язковому державному нагляду з боку Федерального відомства на-

¹¹ В Братюк, І Бошинда, 'Інвестиційна діяльність страхових компаній' (2016) 17 Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету 69.

¹² О Слободянюк, 'Зарубіжний досвід аграрного страхування: рекомендації для України' (2016) 24 АГРОСВІТ 27.

¹³ Л Кінашук, *Страхове право: підручник* (Атіка 2007) 158.

гляду за діяльністю страхових компаній¹⁴. За частиною перестраховання Німеччини немає рівних. Саме в цій країні (у Мюнхені) розташоване найбільше перестраховальне товариство – *Munich Re*. Воно спеціалізується на захисті застрахованого майна, а також надає допомогу в страхуванні¹⁵.

Українське законодавство про страхування воєнно-політичних ризиків перебуває на стадії розвитку, тому є багато проблем, які потребують розв'язання на законодавчому рівні.

Зокрема, О. Марценюк-Розарьонова вважає:

В Україні необхідно створити інституційну систему страхування інвестиційних проєктів. Оптимальним заходом для вирішення цієї проблеми є співпраця з іноземними перестраховальниками у формі створення окремих проєктів для перестраховання з іноземними страховими компаніями з метою диверсифікації ризиків, що сприятиме надійності гарантій залучення прямих іноземних інвестицій в Україну¹⁶.

Страхування воєнно-політичних ризиків як гарантія захисту прав інвесторів на ТПП у Донецькій та Луганській областях запроваджується з метою створення сприятливих умов для інвесторів. Отже, страхова компанія, яка буде здійснювати страхування воєнно-політичних ризиків, повинна мати: 1) бездоганну репутацію, інакше інвестори не сприймуть це як гарантію захисту їхніх прав; 2) фінансові можливості для здійснення такої фінансово затратної діяльності; 3) відповідати вимогам, які встановлено законодавством України.

Так, відповідно до ст. 2 Закону України “Про страхування” страховиками, які мають право здійснювати страхову діяльність на території України, є: фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно із Законом України “Про господарські товариства”¹⁷ (страховики-резиденти); філії іноземних страхових компаній, які одержали ліцензію на здійснення страхової діяльності (філії страховиків-нерезидентів). Водночас у ст. 2 цього Закону зазначено, що забороняється здійснювати страхову діяльність на території України страховиками-нерезидентами, крім таких видів страхової діяльності: виключно зі страхуванням ризиків, пов'язаних із морськими перевезеннями, комерційною авіацією, запуском космічних ракет і фрахтом (включаючи супутники), у разі, якщо об'єктом страхування є майнові інтереси, пов'язані з товарами, які

¹⁴ О. Філонюк, ‘Залучення іноземних інвестицій на страховий ринок України’ (2007) 779 Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна 96.

¹⁵ В. Мелко, ‘Імплементція міжнародного досвіду державного регулювання страхування ризиків будівельної діяльності в Україні’ [2016] 37–38 (11–12) Аспекти публічного управління 40.

¹⁶ О. Марценюк-Розарьонова, ‘Умови залучення іноземних інвесторів до розвитку страхової індустрії в Україні’ (2019) 39 (2) Причорноморські економічні студії 73.

¹⁷ Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>> (дата звернення: 16.06.2021).

транспортуються, та/або транспортним засобом, яким вони транспортуються, та/або будь-яка відповідальність, що виникає у зв'язку з таким транспортуванням товарів; перестраховання; страхове посередництво; допоміжні послуги зі страхування, такі як консультаційні послуги, оцінка актуарного ризику та задоволення претензій.

Таким чином, страхування воєнно-політичних ризиків на ТПР у Донецькій та Луганській областях можуть здійснювати страховики-резиденти самостійно або з перестрахованням у страховика-нерезидента, а також філії страховиків-нерезидентів, які отримали ліцензію на здійснення страхової діяльності в Україні.

Однак в Україні відсутні страхові компанії, які мають досвід у сфері страхування воєнно-політичних ризиків та бездоганну репутацію надійного страховика, а тому потрібно залучати страховиків, які мають міжнародне визнання та досвід страхування воєнно-політичних ризиків. До ефективних страховиків воєнно-політичних ризиків, які мають міжнародне визнання та досвід у цьому питанні, відносяться: Міжнародне агентство з гарантування інвестицій (*Multilateral Investment Guarantee Agency – MIGA*); Міжнародна фінансова корпорація розвитку США (*U.S. International Development Finance Corporation – DFC*).

MIGA засноване за ініціативи Світового банку. Місія агентства полягає в тому, щоб сприяти залученню прямих іноземних інвестицій у країни, що розвиваються, підтримувати їхнє економічне зростання, знижувати рівень бідності та поліпшувати умови життя людей. У процесі виконання своєї місії *MIGA* здійснює страхування приватних інвестицій від політичних ризиків. З моменту свого заснування у 1988 р. агентство виплатило понад 28 млрд страхових сум за політичними ризиками¹⁸. *MIGA* приймає на страхування тільки нові інвестиційні проекти, які включають розширення діючих підприємств, приватизацію і реконструкцію у випадках, якщо капіталовкладення набувають форми прямих інвестицій, займів, що надаються окремими фінансовими інституціями, а також інші види інвестицій. Страхове покриття не перевищує 90 % вартості проекту в межах 50 млн дол. США. Термін страхування становить 15–20 років¹⁹.

DFC. Раніше це була Корпорація закордонних приватних інвестицій (*The Overseas Private Investment Corporation, OPIC*). Це агентство при уряді США, яке допомагає американським компаніям інвестувати в ринки, що розвиваються, та надає компаніям інструменти для управління ризиками, пов'язаними з прямими іноземними інвестиціями. Інвестування в ринки, що розвиваються, пов'язане з безліччю політичних ризиків, не-підконтрольних інвестору. Страхування *DFC* – у поєднанні з варіантами

¹⁸ Multilateral Investment Guarantee Agency <<https://www.miga.org/who-we-are>> (accessed: 16.06.2021).

¹⁹ Мних (н 7).

фінансування – дає змогу американським підприємствам використовувати комерційно привабливі можливості на ринках, що розвиваються, знижуючи ризики і допомагаючи їм конкурувати на світовому ринку. Страхування *DFC* надає продукти зі зниження ризиків для покриття збитків, пов'язаних із матеріальними активами, інвестиційною вартістю і прибутком у результаті політичних ризиків. Страхування політичних ризиків здійснюється у 150 країнах, що розвиваються, включаючи країни з високим рівнем ризику, такі як Демократична Республіка Конго, Ірак, Афганістан і Пакистан. Покриття пропонується як для малих, так і для великих інвестицій, які забезпечують позитивні переваги для розвитку. Нині *DFC* підтримала інвестиції на суму понад 200 млрд дол. у більш ніж 4 000 проєктів²⁰.

Висновки. Аналіз законодавства України та наукових досліджень дає змогу зробити такі висновки.

Страхування воєнно-політичних ризиків на ТПП у Донецькій та Луганській областях є реальним інструментом для гарантування захисту прав інвесторів, який дасть можливість зменшити негативні наслідки соціально-економічної та політичної ситуації в Донецькій та Луганській областях і сприятиме створенню сприятливих умов здійснення інвестиційної діяльності. Проте чинне законодавство України не закріплює механізм страхування воєнно-політичних ризиків, що не дає змоги застосовувати на практиці інститут страхування воєнно-політичних ризиків. Отже, створення дієвого механізму страхування воєнно-політичних ризиків, з урахуванням специфіки ситуації, що склалася у Донецькій та Луганській областях, дасть можливість усунути існуючі прогалини в законодавстві та покращити інвестиційний клімат України.

Види воєнно-політичних ризиків є однією зі складових інституту страхування воєнно-політичних ризиків. Законодавець повинен передбачити страхування від таких воєнно-політичних ризиків у процесі здійснення інвестиційної діяльності на ТПП у Донецькій та Луганській областях за обставин, що не залежать від інвестора та мають ознаки ймовірності й випадковості настання: втрата інвестицій та іншого майна інвестора; фізичне пошкодження інвестицій та іншого майна інвестора; зміна умов здійснення інвестиційної діяльності, зокрема скасування пільгового режиму, що унеможлиблює виконання інвестором умов, які передбачено договором на реалізацію інвестиційного проєкту на ТПП.

Основною складовою інституту страхування воєнно-політичних ризиків є суб'єкти, які можуть здійснювати страхування воєнно-політичних ризиків на ТПП у Донецькій та Луганській областях. Враховуючи значущість цього питання, страхова компанія, яка буде здійснювати

²⁰ DFC US International Development Finance Corporation <<https://www.dfc.gov>> (accessed: 16.06.2021).

страхування воєнно-політичних ризиків, повинна мати: бездоганну репутацію, інакше інвестори не сприймуть це як гарантію захисту їхніх прав; фінансові можливості для здійснення такої фінансово затратної діяльності; відповідати вимогам, які встановлено законодавством України. Аналіз вітчизняного законодавства дає змогу стверджувати, що страхування воєнно-політичних ризиків на ТПР у Донецькій та Луганській областях можуть здійснювати страховики-резиденти самостійно або з перестрахованням у страховика-нерезидента, а також філії страховиків-нерезидентів, які отримали ліцензію на здійснення страхової діяльності в Україні. Проте відсутність в Україні страхових компаній, які мають досвід у сфері страхування воєнно-політичних ризиків та бездоганну репутацію, свідчить про доцільність залучення ефективних страховиків воєнно-політичних ризиків, які мають міжнародне визнання та досвід у цьому питанні, а саме: Міжнародне агентство з гарантування інвестицій (MIGA) та Міжнародна фінансова корпорація розвитку США (DFC).

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Kinashchuk L, *Strakhove pravo* (Atika 2007) (in Ukrainian).

Journal articles

2. Bratiuk, V, Boshynda I, 'Investytsiina diialnist strakhovykh kompanii' 2016 (17) *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu* (in Ukrainian).
3. Filoniuk O, 'Zaluchennia inozemnykh investytsii na strakhovyi rynek Ukrainy' 2007 (779) *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina* (in Ukrainian).
4. Martseniuk-Rozaronova O, 'Umovy zaluchennia inozemnykh investoriv do rozvytku strakhovoi industrii v Ukraini' [2019] 39 (2) *Prychornomorski ekonomichni studii* (in Ukrainian).
5. Melko V, 'Implementatsiia mizhnarodnoho dosvidu derzhavnoho rehuliuвання strakhuvannia ryzykiv budivelnoi diialnosti v Ukraini' [2016] 37–38 (11–12) *Aspekty publicnogo upravlinnia* (in Ukrainian).
6. Mnykh M, 'Strakhuvannia politychnykh ryzykiv yak faktor ekonomichnoi stabilnosti' 2017 (1) *Ehkonomika i finansy (Ukraina)* (in Ukrainian).
7. Slobodianiuk O, 'Zarubizhnyi dosvid ahrarnoho strakhuvannia: rekomendatsii dlia Ukrainy' 2016 (24) *AHROSVIT* (in Ukrainian).

Elena Zeldina
Viktor Gryshko

RISK INSURANCE AS A GUARANTEE OF PROTECTION OF INVESTORS' RIGHTS IN PRIORITY DEVELOPMENT AREAS

ABSTRACT. The political situation in Donetsk and Luhansk oblasts differs from other regions of Ukraine due to hostilities and proximity to the demarcation line. To attract investors to priority development areas in Donetsk and Luhansk oblasts, the legislator must offer various and effective guarantees for the protection of their rights. Given the socio-economic and political situation in Donetsk and Luhansk oblasts, one of the main guarantees for the protection of investors' rights should be the insurance of military and political risks.

The purpose of this article is to identify problems that prevent the use in Ukraine of the institution of insurance of military and political risks and to single out the main components of the institute of military-political risks insurance as a guarantee of protection of investors' rights to TPD in Donetsk and Luhansk oblasts.

Ukraine's legislation on investment provides investment insurance as one of the types of investment protection guarantees, but no security mechanism of military and political risks does not permit to practice the institution of law. Therefore, it is necessary to create an effective mechanism for insuring military and political risks, taking into account the specifics of the situation in Donetsk and Luhansk regions, which will eliminate the existing gaps in the legislation and provide opportunities to improve the investment climate in Ukraine.

The main components of the institute of military-political risk insurance are: types of military-political risks and entities that have the right to carry out insurance of military-political risks. The legislator must provide insurance against the following military and political risks in the process of investment activities in the TPD in Donetsk and Luhansk regions, that do not depend on the investor and have signs of probability and accidental occurrence: loss of investment and other property of the investor; physical damage to investments and other property of the investor; change in the conditions of investment activity, including the abolition of the preferential regime, which makes it impossible for the investor to fulfill the conditions stipulated by the contract for the implementation of the investment project on the TPD.

According to the legislation of Ukraine, insurance of military and political risks in the TPD of Donetsk and Luhansk regions can be carried out by resident insurers independently or with reinsurance from a non-resident insurer, and branches of non-resident insurers that have received a license to conduct insurance activities in Ukraine.

At the same time, it should be borne in mind that the insurance company that will insure military and political risks must have: an impeccable reputation; financial opportunities; meet the requirements of the legislation of Ukraine. Effective insurers of military and political risks, which have international recognition and experience in this matter, are: Multilateral Investment Guarantee Agency and U.S. International Development Finance Corporation.

KEYWORDS: insurance of military-political risks; investors; territories of priority development of Donetsk and Luhansk regions; types of military-political risks; guarantees for the protection of investors' rights.